

MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLICKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Oponentský posudek na disertační práci Andrey Felcmanové

Lexical coselections in non-native speaker English text ***(Lexikální koselekce v anglickém textu nerodilých mluvčích)***

Předkládaná disertační práce Andrey Felcmanové, *Lexical coselections in non-native speaker English text*, se zabývá porovnáním výskytu víceslovných lexikálních jednotek v jazykovém projevu nerodilých mluvčích s území rodilých mluvčích. Vzhledem k rychlému vývoji korpusové lingvistiky je dnes tato problematika velmi aktuální jak v čistě lingvistickém, tak i v pedagogicky orientovaném aplikovaném výzkumu. Disertační práce vychází z korpusově-založeného přístupu (corpus-based approach) a je zaměřena na komparativní kvantitativní analýzu výskytu lexikálních svazků (lexical bundles), frázových a předložkových sloves a kolokací v textech vytvořených třemi skupinami mluvčích anglického jazyka, a to českých studentů angličtiny, další skupiny nerodilých mluvčích a rodilých mluvčích. Cílem autorky je otestovat hypotézu založenou na Sinclairově (1991) pojetí procesu použití jazyka, tedy že nerodilí mluvčí mají tendenci vytvářet víceslovné lexikální jednotky na základě volné kombinace slov (open-choice principle), zatímco rodilí mluvčí spíše používají spojení idiomatická (idiom principle). Jak doktorandka sama zdůrazňuje, hlavní přínos její práce spočívá ve vytváření a testování metodologického postupu pro komparativní analýzu použití víceslovných lexikálních jednotek v jazykovém projevu nerodilých a rodilých mluvčích, který je inspirován Grangerovou (1996) kontrastivní mezijazykovou analýzou.

Výzkum je založen na třech malých korpusech (celková velikost jazykového materiálu je cca 28 000 slov), které tvoří eseje o oblíbených knihách a filmech napsaných českými studenty angličtiny, skupinou nečeských nerodilých mluvčích angličtiny a skupinou rodilých mluvčích, kteří jsou profesionálními autoři recenzí. Skupina českých autorů je tvořena studenty pražské státní jazykové školy ve věku 17-18 let různého stupně pokročilosti: mírně pokročilí, středně pokročilí a pokročilí (pre-intermediate, intermediate a upper-intermediate). V případě budoucí publikace disertační práce by bylo vhodné prezentovat výsledky výzkumu dle jednotlivých stupňů pokročilosti českých studentů a zvážit, zda odlišnosti v použití víceslovných lexikálních jednotek mezi českými studenty a rodilými mluvčími nejsou do jisté míry způsobeny jak stupněm pokročilosti českých studentů, tak i jejich věkem a zkušeností s žánrem recenze a s psaním esejů obecně. Z pedagogického hlediska by bylo také zajímavé popsat, zda jazykový kurz, jímž studenti prošli, se zaměřuje na víceslovné lexikální jednotky, zda cílová slova a fráze jsou součástí vyučované slovní zásoby a zda studenti jsou seznámeni s žánrem recenze. Texty nečeských nerodilých mluvčích angličtiny mají funkci jen referenčního korpusu pro ověření tendencí v použití víceslovných lexikálních jednotek

v jazykovém projevu nerodilých a rodilých mluvčích. Zjevně z toho důvodu autorka neanalyzuje důvody pro zjištěné rozdíly ve výsledcích českých a nečeských nerodilých mluvčích, přestože je zajímavé, že ve většině případů se výsledky nečeských nerodilých mluvčích přibližují více úzu rodilých mluvčích než výsledky českých studentů. Je nutné také poznamenat, že použití malých specializovaných korpusů pro kontextově informovaný kvalitativní výzkum je velmi příhodné (cf. Flowerdew 2004: 18), avšak v případě kvantitativního výzkumu jsou malé vzorky vhodné spíše jen pro pilotní výzkum. Autorka si je tohoto omezení použitého materiálu vědoma a ve své práci opakovaně zdůrazňuje, že výsledky jejího výzkumu je nutno brát jako orientační.

Práce je strukturovaná dle standardního, avšak poněkud méně běžného modelu disertačních prací založených na samostatných propojených studiích (Paltridge & Starfield 2007). V prvních třech krátkých úvodních kapitolách autorka jasně vymezuje cíle práce, stručně uvádí problematiku výzkumu víceslovných lexikálních jednotek, vysvětluje použitou terminologii, metodologii a analytické postupy a formuluje hlavní hypotézy, které si výzkum klade za cíl ověřit. Vzhledem k záměru aplikovat různé metodologické postupy na tři druhy víceslovných lexikálních jednotek, je příhodné zvolené rozdělení disertační práce do tří těžištních kapitol (čtvrté, páté a šesté), které zahrnují jak teoretická východiska dílčí části výzkumu, tak i komparativní analýzu výsledků a dílčí závěr. Důležitým aspektem práce je použití současného výzkumu jako teoretického a metodického východiska pro autorčino bádání a systematický popis provedeného výzkumu. Ve všech analytických kapitolách autorka uvádí materiál, na němž je výzkum proveden, popisuje detailně postup a komentuje výsledky analýzy znázorněných v tabulkách, což jsou nezbytné předpoklady pro aplikaci zvolené metodiky na rozšířených, či jiných textových vzorcích.

Kapitola čtvrtá zkoumá výskyt neidiomatických spojení tří nebo čtyř slov a vychází především z Biberova (1999) výzkumu lexikálních svazků (lexical bundles) v různých registrech anglického diskurzu. Kvantitativní analýza potvrzuje hypotézu, že nerodilí mluvčí používají menší škálu častěji opakovaných víceslovných spojení, kdežto rodilí mluvčí vytvářejí rozmanitější slovní spojení. Pozornost si zaslouhuje názor autorky, že opakované použití slovních spojení v textech českých nerodilých mluvčích lze interpretovat jako záměrnou strategii, kterou se studenti snaží vyvarovat se možných chyb. Zdá se však, že použití velmi malých textových vzorků nedovoluje odvodit průkazné závěry, týkající se lexikálních svazků, protože např. dva či tři výskyty určitého slovního spojení v 37 esejích lze jen těžko považovat za indikátor obecných tendencí v jazykovém projevu.

Analýza frekvence výskytu frázových a předložkových sloves, jež tvoří kapitolu pátou, potvrzuje předpoklad, že idiomaticnost frázových sloves představuje značný problém pro nerodilé mluvčí, kdyžto běžná předložková slovesa jsou používána většinou správně, i když méně často, než v textech rodilých mluvčích. Autorka správně poukazuje i na stylistickou specializaci frázových a předložkových sloves, avšak tento aspekt analýzy je spíše okrajový. Více pozornosti je věnováno sémantické klasifikaci předložkových sloves a zjištění, že ve všech třech korpusech jsou nejčtenější slovesa dějová.

V kapitole šesté autorka prezentuje svoji studii kolokace ze dvou hledisek, a to, stejně jako u předchozích dvou typů víceslovných lexikálních jednotek, z hlediska frekvence výskytu v korpusech při použití BNC jako referenčního korpusu, a z hlediska kolokační salience na základě testu. Výsledky frekvenční analýzy ukazují, že nerodilí mluvčí používají hodně kolokací typu adjektivum + substantivum a substantivum + sloveso, které se vyskytují

v BNC, avšak jedná se o kolokace velmi běžných slov, což vzhledem k úrovni pokročilosti českých autorů není příliš překvapivé. Test kolokační salience, v strukturním typu adverbium + adjektivum, je inspirován Grangerovou (2005) studií. Výsledky testu provedeného na pozměněné menší skupině pokročilých a středně pokročilých českých respondentů v podstatě potvrzují výsledky korpusové analýzy. Čeští studenti úspěšně určili typické kolokace běžných slov, zejména pak těch, které mají doslovný překlad do češtiny, kdežto u méně běžných amplifikátorů je jejich úspěšnost velmi nízká. Tento výsledek by mohl být použit v diskusi o roli překladů jakožto prostředků pro vyučování gramatických struktur a frazeologii.

Výsledky výzkumů a závěry zahrnuje kapitola 7. *Conclusions*, která také nabízí směry pro další bádání v oblasti použití víceslovných lexikálních jednotek nerodilými mluvčími a jeho využití ve výuce anglického jazyka. Důležitou součástí práce jsou i přílohy, které mimo příkladu analyzovaných textů poskytují detailní popis výsledků kvantitativních korpusových analýz, konkordance vybraných cílových slov a zadání a údaje vyvozené s testu kolokační salience. Další přednost práce je její výborná jazyková úroveň spojená s adekvátním použitím odborného stylu.

Závěrem je nutno konstatovat, že autorčin výzkum bezesporu přispívá ke studiu použití různých typů víceslovných jednotek v jazykovém projevu nerodilých mluvčích. Vzhledem k tomu, že předkládaná disertační práce vyhovuje po stránce obsahové, jazykové a formální požadavkům kladeným na takové práce a ukazuje, že doktorandka ovládá metody vědeckého výzkumu, **doporučuji disertační práci Andrey Felcmanové k obhajobě a po jejím úspěšném průběhu navrhuji, aby byl jmenované udělen titul Ph.D.**

V Brně dne 30. 4. 2012

Mgr. Olga Dontcheva-Navratilova, Ph.D.
Katedra anglického jazyka a literatury
Pedagogická fakulta MU, Brno